

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institvtiones Morales

In Qvibus Vnivers[a]e Qvaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1602

3. De promulgatione ad legis substantiam, & rationem necessaria.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14077

normæ quædam, & regulæ directrices in agendo inter leges recensentur. vnde de quavis notum fit nobis, vt ait Gab. 3. d. 37. q. 1. ar. 1. n. 1. velle Principem, vt aliquid faciamus, lege minimè tenemur, nisi velit nos obligare.

Quæres, An Lex, cuius contemptor, aut violator pœnæ reus tantum est, non culpæ, vim & rationem legis obtineat? quod est quærere, An Lex, quæ non obtemperantem quamuis à culpa liberum, pœnæ tamen obstrictum tenet, sit propriè Lex? quidam aiunt non esse propriè legem, sed conuentionem inter Principem legislatorem, & subditos initam, vt pœnam luere debeant non obediens, licet culpam minimè contraxerint: at probabilior est sententiâ eorum, qui putant esse verè, & propriè legem; quoniam licet non ita liget conscientiam, vt qui eam non implet sese culpa obstringat, sic tamen ligat, vt contemptor, aut violator ipsius pœnam debeat sustinere, & id quidem nõ est ex voluntate, qua subditi sese pœnæ subiecerunt, sed auctoritate legislatoris, non obtemperantes adigentes ad pœnam perferendam: ad legis autem rationem satis est, si hoc aut illo modo liget, ac teneat ciues Principi subiectos.

Quæres deindè, An quando Religiosorum Institutum decernit in vniuersum, ne regulæ, & Constitutiones conscientiam ligent, hoc modo: Nolumus per aliquod nostrum statutum aliquem obligare ad culpam, ab ea generali Constitutione intelligere oportet exceptum esse statutum illud speciale, quo superiori apertissimis verbis ostendit se obligationem inducere ad pœnam perferendam, dicendo: Volumus, & declaramus, vt Constitutiones nostræ non obligent ad culpam, sed ad pœnam subeundam. Caietanus cum quæreret, an reus non seruans statutum obligans ad pœnam nõ ad culpam, peccatum incurrat, si pœnam non dederit, Respondet: Vbi eiusmodi generale statutum est de nõ obligando ad culpam, qualia sunt, inquit, statuta Dominicanæ instituti, nullam culpam contrahi, quamuis quis pœnam statuto irrogatam non soluat. Sicut enim, ait, non peccat, si quis statutum de silentio seruando perfringat; sic nec culpa vlla se maculat, si penam ob silentium violatum, vi statuti debitam non luat. Quod probat, quia generalis est Constitutio, ne Dominicanæ ordinis statuta obligationem inducant contrahendi culpæ: sed species sub genere continentur, & qui totum dicit, nihil excludit: ergo silentij contemptor, sicut violando silentium non peccat, ita nec peccat, si pœnam violati silentij non perferat. Alphonsus Castrensis Caietanum confutat eo vno argumento, quod S. Thomas apertè testatur Dominicanos, licet in nullam culpam incurrant vi suarum Constitutionum, si eas non seruent, compelli tamen ad pœnam perfoluendam. Item, statuto cõditore apertè dicit se obligare ad pœnam, quamuis culpam non contrahant, qui statutis nõ parent, & obtemperant: at vbi obligatio est, ibi præceptum esse oportet, & præcepti, ac obligationis ommissio in culpa est. Obijcies; Vbi culpa non præcessit, pœna non debetur: pœna enim ob culpam irrogatur. Item, statuto non parens pœnam luere debet, vi ipsius statuti; ac statutum apertè habet, culpæ reos non esse, qui ipsum nõ seruant:

ergo nec vlla culpa tenentur, qui statutum violant, & pœnam non soluant. Respondeo, posse quemlibet sese alteri obligare ad pœnam luendam, quamuis nihil delinquat. Item, superior ius & potestatem habet obligandi inferiorem sibi subiectum ad pœnam sustinendam, etiamsi non deliquerit: nam pœna potest constitui sine peccato, dummodo iusta causa subsit. vnde regula iuris in 6. habet. sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus: & pœnam propriè acceptam esse peccati effectum, at fufius, & latius sumpta pœna vocatur, quicquid molestum, & acerbum quis absque vlla etiam culpa cogitur sustinere. Hæc opinio mihi magis probatur: nam S. Thomas 2. 2. q. 186. ar. 9. ad 1. ait, tale statutum non obligat ad culpam, sed solum ad pœnam taxatam sustinendam. Nec obstat, quod Caietanus opponit speciale statutum cum generali pugnare, si est obligatio ad pœnam subeundam. Nam generale statutum, quo dicitur: Nolumus nostras Constitutiones ad culpam obligare, intelligitur ea excepta Constitutione, in qua conditor eius exprimit se obligare ad pœnam statuto irrogatam patiendam, quamuis nulla sit, in violatione statuti, culpa contracta.

Cap. III.

De promulgatione ad legis substantiam, & rationem necessaria.

PRIMO quæritur, An Promulgatio ad legis naturam, & substantiam sit necessaria? Respondeo, ex communi omnium, tum Ciuili, tum Canonici iuris interpretum, & Theologorum sententia, eam requiri: quod naturalis ratio manifestè conuincit. Nam lex, est iussum populi, Principis vel alterius potestatem habentis ciuibus patefactum, ac denunciatum; at non potest iussum alteri esse notum, nisi ei sit indicatum, & promulgatum. Item, ex iure Canonico constat promulgationem ad legem opus esse. Nam in cap. In istis, distict. 4. dicitur: Leges instituantur, cum promulgantur. Præterea, idem est in iure ciuili constitutum: nam in c. de legibus, l. leges, habetur: Leges sacratissimæ, que constringunt hominum vias, intelligi ab omnibus debent. Et in Authentica, Vt factæ nouæ Constitutiones, decernitur tunc valere leges, ex quo in commune factæ sunt manifestæ. Olim apud Romanos primum lex à Magistratu scribatur domi suæ priuatim, & de ea cum viris prudentibus consultabatur: ne lex absurdi, vel incommodi aliquid cõtineret. Deindè, Magistratus in comitijs curiatis, vel Centuriatis, vel Tributis populum, aut plebem rogabat his verbis: Velitis, iubeatis hoc aut illud constitui. Populus, vel plebs si improbabat, respondebat, A, id est, Antiquo, quasi diceret, Antiqua probò, noua non item: si probabat, respondebat: V. R. id est, Vti rogas, quasi diceret, Probo, & decerno vti rogas: & hæc apud scriptores Romanos dicebatur Rogatio legis. Postea Magistratu rogante, Populo vel plebe iubente, & decernente, hoc vel illud statui debere, Lex ipsa scripta promulgabatur trinis nundinis, hoc est, publicè proponebatur: nam, vt ait Festus, promulgari idem est, quod proponi, vt proposita

in publico loco legi posset ab his, qui in Urbem ex agris, ac rusticis tribubus, ac municipijs veniebant. Nundinae dicebantur rusticorum feriae, quibus nono quoque die intermisso ruris labore, quo per octo dies opera faciebant, in Urbem mercandi, & vendendi gratia conueniebant. Unde leges triduo die promulgari dicebantur, hoc est, tribus continuis nundinis. & lege Licinia, & Didia statutum est, ut trinis nundinis proposita Lex esset, antequam ferretur ad populum, & in tabulis aeneis incidere post tertias nundinas. Nam ipso nundinarum die ferre legem non licebat teste Macrobo, lib. 1. Saturna. ca. 16. Magistratus in eum locum, ubi legem laturus erat, populum convocabat. Ibi cum legum praeco subiiciente scriba recitasset, is qui legem promulgaret, populo suadebat, ut rogationem, & legem acciperet, & deinde ceteri, vel suadebant, vel dissuadebant: & tandem si quis tribunus plebis vellet intercedere, hoc est, impedire, ne lex statueretur, id faciebat: tandem Promulgata lex, in aere incisa ad populum ferebatur pro rostris. Si roges, an aliquando Lex absque promulgatione vim, & auctoritatem habeat; ex his, quae dicta haec sunt, colligit Navar. conf. 1. de constit. nu. 3. sequutus Decium cap. 1. de postulatio. nu. 19. Falsam esse Abbatis sententiam in cap. 1. De postulatio. nu. 10. Constitutionem ligari etiam antequam publice promulgetur, dummodo, inquit, solemniter fuerit edita, in publico populi conventu; quod si non sit solemniter lata, non alligari, donec publice promulgetur, quod probat ex eo, quod eo capite definitur, constitutio, cum solemniter editur, aut publice promulgatur. Sed haec Abbatis opinio cum communi omnium sententia pugnare videtur: & certe S. Thom. 1. 2. q. 9. art. 4. & Theologi in 3. d. 37. ad rationem legis promulgationem requirunt.

Secundo queritur, Qualis debeat esse promulgatio legis, ut legitima censeatur? quod est querere, ubinam oporteat legem promulgari; & promulgata Lex quando ciues omnes incipiat alligare? Respondeo, ex iure Civili Authentica supra citata, manifeste constare, legibus promulgatis omnes teneri post duos menses a solenni, & publica promulgatione. Et deinde subiungitur, legem promulgari debere in singulis prouincijs. Ergo lex incipit omnes ligare post duos menses elapsos ab ea, in singulis prouincijs publice promulgata. Unde communis est iuris civilis, & Canonici doctorum, & Theologorum opinio, particularibus populorum, ciuitatum, aut inferiorum Principum statutis omnes teneri, statim atque in ipso populo, Republica, vel curia Principis promulgantur: quoniam huiusmodi populi, Ciuitatum, aut Principum iurisdictio solet esse perangusta: neque enim ita ampla, & late patet atque supremi Principis potestas. Quare leges Imperatoriae, vel Regiae, cum ad diuersos populos, & prouincias ferantur, promulgari solent, & debent in singulis prouincijs, nisi aliud ipsi Imperatores, vel Reges decreuerint. Conuenit quoque inter omnes, Quotiescumque lex supremi Principis certum tempus constituit, a quo incipiat ciues adstringere, statim ab eo tempore, & non ante, ciues ea lege obligari: & propterea Authentica supra citata, solummodo intelligitur de legibus supremi Principis, & quae certum tempus non exprimunt. Ex quo ef-

ficatur, ut si lex Imperatoria, vel Regia ita feratur: Volumus hac nostra sanctione, post tres menses, aut sic: Volumus statim atque fuerit haec lex in nostra curia publice promulgata, omnes teneri: iudicandi sit omnes ea lege alligari post tres menses, aut statim iuxta praescripta legis verba, & secundum tempus in ea lege decretum.

Tertio queritur, An Romani Pontificis Constitutiones, quae Bullae Pontificiae, aut Diplomaticae vocantur, nec in corpore iuris continentur, requirant iure communi duorum mensium spatium, & promulgationem in singulis prouincijs: ita ut non antea incipiant omnes tenere, & ligare: An vero statim, ut in Curia Romana, solenni more propositae denunciantur, omnes obstringant, etiam antequam in singulis prouincijs promulgentur? Duas opiniones inuenio, prima docet iure communi, non sufficere promulgationem in Curia Romana publicam & solennem, nisi etiam in singulis prouincijs promulgentur. Item, non ligare, nisi post duos menses exactos a promulgatione in prouincijs. Abbas in ca. Cognoscentes, de Constitution. n. 7. primum dubitat, sed tandem huic sententiae videtur accedere: quamuis in cap. Nonerit de sententia excommunic. oppositum dixerit: Sic etiam Antoni Butrius, Ioannes Imola, Ioannes Lignanus, Cardinalis Zabarella in ca. Cognoscentes, de constitutionibus, nu. 4. q. 6. qui tamen oppositum tradit in Proximo Clementinarum, verbo, Vniuersitari, q. 4. Sic etiam Felinus, & Berouius, in ca. Cognoscentes, de constit. Hanc sententiam inter Theologos secuti sunt, Sor. lib. 1. de iust. q. 1. ar. 4. vers. as. vero de summo Pontifice Angel. lex. q. 12. & Med. 1. 2. q. 90. a. 4. vers. sed queritur, qui citat etiam Caietanum, sed falso. Probat etiam multis. Primum, quia eadem videtur esse ratio de Pontificijs, quae est de Imperatorijs Constitutionibus: nam ius civile, ubi iuri Canonico non aduersatur, seruari ab Ecclesia solet, ut deducitur ex ca. 2. de Noni operis nunciacione, ubi dicitur: sicut leges non dedignantur sacros Canones imitari, ita sacrorum Canonum statuta, Constitutionibus Principum adiutantur. Idem habetur in c. si in adiutorio, d. 10. & ibi Glossa ait: ubi de iure Canonum, leges citari possunt: sed ius Civile in hac re non est iuri canonico contrarium, ergo seruari debet. Item, Lex ideo dicitur communis, quia ubique promulgatur, ut ubique sit nota. Deinde, quia in c. Cum infirmus, de penitentijs, & remissionibus, plane statuitur, lege Medicos non teneri, nisi postquam eam Praelati promulgauerint, & c. Propositi, d. 32. habetur: Si ad aliquos forma Ecclesiastica videri, quae ab Episcopo Siricio ad omnes prouincias commouit, non probatur peruenisse, ignorantibus venia non negatur. Præterea, c. Quod dicitur, d. 16. decernitur non posse excusari ignorantiam, cum Sardienfe Concilium ab omni Ecclesia fuerit receptum. Item, quia nimis onerosum est, ut statim atque Pontificiae leges Romae promulgantur, omnes Christiani nominis, & religionis, per vniuersum terrarum orbem sparsas prouincias alligent.

Secunda opinio docet, iure ipso communi sufficere promulgationem in Curia Romana publicam. Sic Ioannes Monachus in c. in Generali, de Regulis iuris in 6. Franchus super data, in sexto. n. 13. & Henr. in ca. cognoscentes, de constit. Paul. de Eleza in proximo Clem. 10. Andre. cum Gloss. super data, Sexti. vers. anno quarto. Reg. c. 2. de constit. Anch. c. 2. de constit. Sy. Lex. q. 6.

Rosell. lex. nu. 8. Gome. de regul. Cancellaria in proba. q. 2. l. d. e. f. Nauar. consil. 1. de consil. q. 4. num. 14. & sequent. & q. 9. nu. 32. Quod probant, quia alioqui Decretalibus, & Sexto, Clementinis, & Extrauagantibus non teneremur, quia nunquam sunt in prouincijs promulgata. Deinde, quia contrarium est in more positum. Nam Regula Cancellariae in Prouincijs non promulgatur, & tamen iuxta earum prescriptum, caute omnes ad quoslibet Christi cultores, qui in toto terrarum orbe versantur, pertinentes definiuntur. Accedit his, quod nusquam ius Canonicum statuit, ut Pontificiae constitutiones in singulis prouincijs promulgentur: nec iure ciuili Romani Pontifices tenentur. Item, Pontificiae Constitutiones, quae uocantur Bullae in Coena Domini, non solent nisi Romae publicari; & tamen secundum eas ubique iudiciales sententiae pronuntiantur. Postremo, quia alioqui Concilij Tridentini Decreta, non ubique omnes ligarent, cum non sint adhuc in singulis prouincijs promulgata.

In hac quaestione distinguendum esse, quidam existimant. Si enim, inquit, ius scriptum sequamur, prima opinio magis est iuri consentanea; si autem secundum consuetudinem usum receptam loquamur, secunda opinio est uerior, ac ita amplectenda. Vnde primae opinionis auctores secundum ius scriptum loquuntur: Auctores uero secundae sententiae, secundum morem, & consuetudinem approbatam. Antonius enim Butrius, Ioannes Imola, Felinus, & Franchus, qui primam sententiam sequi uidentur, subiungunt aliter esse dicendum secundum consuetudinem: & Nauarrus, qui secundam sententiam tuetur, aperte docet, primam opinionem magis cum iure scripto congruere, secundam uero esse tenendam propter consuetudinem usum confirmatam, sed ego non uideo quo pacto prima opinio magis cum scripto iure conueniat: nam uel intelligit ius ciuile, uel canonicum: si ciuile, Pontificiae constitutiones non sunt ad ius ciuile contrahendae: si canonici, certe nullum extat, quod magis pro prima sententia faciat, quam pro secunda. Et reuera consuetudine receptum est, ut quauis nulla sit in prouincijs publica denunciatio, iudicetur secundum pontificias constitutiones in Romana Curia promulgatas: ac propterea primae sententiae argumenta facile diluuntur.

Ad primum respondeo, licet non uideatur esse iuris communis, ut Pontificiae constitutiones statim, ut in Romana Curia promulgantur, omnes ubique teneant, sed more, & consuetudine receptum esse uidemus, ut sola sufficiat promulgatio Romae, ritu, & more solenni facta, ut omnes ubique alligentur.

Ad secundum respondeo, id, quod habetur in cap. Cum infirmitas, esse speciale illius constitutionis ius, non tamen esse ius generaliter constitutum.

Ad tertium respondeo, graue nimis non esse, ut statim omnes teneantur. Nam qui legem rite promulgatam bona fide absque culpa ignorant iustam exculationem habent, si contra fecerint. Ut hanc igitur controversiam plene dirimam, in primis sciendum est, Caietanum pro prima opinione non facere 1. 2. q. 90. art. 4. ut falso quidam

putarunt, quoniam solum dicit haec uerba, *quod si Romae noua Lex promulgatur, nec curia ipsa procurat, ut promulgatio ad Ecclesias Cathedrales denentur: nec prelati, qui ibi sunt, infirmant ius Ecclesiae, accusari nec apud Deum, nec apud homines ignorantia possunt absentes nescire*: Quibus uerbis significat Caietanus constitutiones Pontificias Romae publice promulgatas, omnes ubique obligare, & tenere, sed ignorantes eas iustam exculationem habere, quoniam nesciunt, sint necne promulgatae. Item, Sotus loco citato, ideo putat necessariam esse promulgationem constitutionis Pontificiae in prouincijs, quia creditur, inquit, Pontifex non aliter uelle obligare omnes, & ubique nisi constitutio in prouincijs promulgatur. ergo si uis, & more nobis constat Pontificem uelle obligare ubique, suis constitutionibus Romae publice promulgatis, non est cur aliquis dicat generatim Sotum docuisse, Pontificias constitutiones non ubique obligare nisi in prouincijs singulis promulgatur. Praeterea, Animaduertendum est, ad Constitutiones Pontificias, quae continentur in iure, uel quae sunt ubique more usque receptae, opus non esse promulgationem in prouincijs: quales sunt leges contentae in Decreto Gratiani, aut in Decretalibus, aut in Sexto, Clementinis, & Extrauagantibus, quae corpus iuris efficiunt. Praeterea, in constitutionibus Pontificijs, quae antiquo usu Romae tantum proponi, & denunciari solent, & non alibi, non est necessaria promulgatio in prouincijs: cuiusmodi sunt constitutiones, quae continentur in Regulis Cancellariae, & in constitutione, quae dicitur Bulla in Coena Domini, & quae Romae publice recitari, & promulgari in hebdomada sancta solet. Item, in his constitutionibus, in quibus Pontifex exprimit uelle se, ut omnes teneantur ea lege ex eo tempore, quo fuerit Romae solenni more promulgata, non requiritur alia promulgatio in prouincijs: Et in hoc Sotus, etiam cum secunda opinione consentit. Vnde Tridentinae Synodi decreta, quae pertinent ad reformationem, & ius Canonicum, coeperunt omnes adstringere Kalendis Maij, anno 1564. Sic enim declarauit Pius Quartus, in sua constitutione, qua eam Synodum confirmauit, quae incipit: *Sicut & sacrorum*. Postremo, iuxta quorundam sententiam annotandum est: De alijs Pontificijs constitutionibus, quae nouae quotidie sancuntur, in foro conscientiae, si quis tequeretur primam Soti, Angeli, & Panormitani opinionem, posset à peccato aliquando excusari, ut affirmare quosdam nonnunquam audui, eo quod probabili aliquorum Doctorum sententia sese tueri queat, licet in iudiciali foro damnetur. Ego tamen eorum excusationem accipiendam esse non arbitror, nisi quando Pontificiae constitutiones, usum receptae non sunt, quae vim, & auctoritatem, aut non retinent, aut non sumunt: non quia in prouincijs promulgatae non sint, sed quia consuetudine sunt abrogatae, uel usum non receptae. non enim uideo, quo pacto sit probabilis Angeli in hac parte sententia, cum nullum sit canonicum ius, quod requirat, & postulet, ut Pontificiae constitutiones, in prouincijs singulis promulgentur: nec probabiliter credi potest, quod Sotus existimauit, non aliter Pontificem uelle, ut ipsius constitutiones vim habeant ubique obligandi: ideo dixit Ioannes

Monachus Pontificem pedes plumbeos habere, nec posse per provincias discurrere, sed immobilem dare, ut cuncti alij moveantur.

Quartò quæritur, An constitutio Canonica liget statim post duos menses à promulgatione exactos? Glossa in cap. Proposuiti, dist. 52. ver. Non probatur: docet secundum leges siue ius civile, Canonicas constitutiones obligare statim post duos menses à promulgatione elapsos: at secundum Canones nõ ligare ante sex menses à promulgatione transactos: sed hæc opinio merito cõmuni consensu rejicitur, ut aiunt, Abbas, Felinus, Berouius in cap. cognoscetes, de constitutionibus.

Quintò quæritur, An priuilegia suam vim, & auctoritatem habere incipiant, cum primùm conceduntur à Principe, An verò postquã nota sunt ei, cui conceduntur. Dux sunt opiniones: prima docet à die notitiæ, non à die priuilegij dati, acquiri ius ei, in quem priuilegium confertur. Sic Glossa, sic Ioannes Monachus, Ioan. Andreas, Ancharanus, Dominicus in cap. 1. de concess. prebend. in 6. Sic etiam Cardinalis, Abbas, Decius, Albericus, & Iafon, quos omnes citant, & sequuntur Felinus, & Berouius, in c. cognoscetes, de constitut. eo quod beneficium, priuilegium, & fauor auctoritate Principis cum alicui conceditur, videtur dari tacita conditione, si ipse illud ratum, & acceptum habeat. Opinio secunda tradit, à die dati priuilegij, statim ante notitiã acquiri ius absentis, cui conceditur priuilegium, sic Bartolus, Innocentius, Hostiensis, Archidiaconus, Paulus, Vitalinus, quos in medium producant Felinus, & Berouius, loco citato: nam legatum acquiritur absentis. *l. Magis puto, §. Fundum, ff. de rebus eorum qui sub tutel. & l. Legatum ita, ff. de legat. 2. & l. cum pater, §. furdo, ff. de legat. 2.* libertas quoque statim acquiritur, si seruus absens ex testamento Domini manumittitur, & restituitur deportati statim absentis acquiritur: ergo & priuilegium; nam gratia æquiparantur legatis. In Decisione 14. part. 2. num. 2. definitum, aut iudicatum est in Rota, priuilegium impetratum per nuncium, vel procuratorem, vel literas ad id missas statim vim suam transferre ad absentem, à die quo datum est, quamuis illud ipse repudiare queat, cum rescierit sibi datum: vt si Titium absentem Princeps in suum familiarem admitrat. Item si tibi absentis conceditur priuilegium, vt sis à tributo, vel alio onere immunis, ac liber. Item, si tibi conceditur ne possis ab Episcopo poena aliqua puniri. Vnde communis est ciuili, & Canonici iuris interpretum opinio, quam referunt Ioannes Imola, & Felinus, in cap. Cognoscetes, de constitutionibus, statim suam vim Priuilegia sumere, à die quo sunt auctoritate Principis concessa: citatq; Felinus, Innocentium, Hostiensis, Archidiaconum, Abbatem, Ioannem Andream, Geminianum, & alios plures. Verùm nonnulli, hanc sententiam intelligunt hoc sensu; Priuilegium confestim atque est à Principe concessum absentis, & ignorantis, vim suam habere, ita vt nequeat reuocari ante consensum eius, cui conceditur, qui absens, & ignorans continuò, acquirat ius ad rem, non tamen acquirat semper ius in re: ad hoc enim comparandum requiritur consensus absentis, quo acceptum, & ratum habeat priuilegium sibi concessum: uti deducitur ex ca-

pite: Si tibi absentis, de prebendis in 6. quod & annotauit Decius in cap. cognoscetes, de Constitutionibus. Ceterum, in eo capite solum agitur de beneficio Ecclesiastico, quod Ordinarius in absentem clericum confert. Non video cur Princeps supremus non possit reuocare priuilegium, quod absentis, & ignorantis concedit, antequam priuilegiarius per se, vel procuratorem, vel nuncium, vel literas ratum, & acceptum habeat. Duo ex Doctõribus colliguntur: vnum est, quãdo princeps nutu suo, & motu priuilegium concedit alicui absentis, & ignorantis, prodest illi, à die quo datum est, in eo, in quo alius potest priuilegiario nocere, vt si Romanus Pontifex concedat Titio, ne in eum Episcopus possit anathematis sententiam ferre: vel si rex concedat Caio, ne cogi possit tributa soluere, nec in carcerem mitti, nec torqueri, nõ tamen prodest absolutè in cæteris, nisi postquam priuilegiarius confenserit. Alterum est, quando quis auctoritate Principis impetrat priuilegium per literas ad id missas, vel nuncium, aut procuratorem ad id destinatum, gaudet priuilegio à die, quo datum est, secus verò quando absens, & ignorans aliter impetrat, tunc enim eo non gaudet, donec ad ipsum peruenerit. Sed de hac questione iterum agam inferius, cum de priuilegijs disputabo.

Sextò quæritur, An leges abrogantes priuilegia, aut facultates, habeant suam vim statim, vt latae sunt, an vero postquam solummodo denunciatae, aut notæ fuerint ijs, quibus erant priuilegia, & facultates concessæ? communis est quoque ciuili, & Pontificij iuris doctorum sententia, vt constat ex Felino, & Abbate, non habere vim quousque denunciatae fuerint ijs, quorum priuilegia, & facultates erant. Idem quoque tradidit Sotus. Sed sciendum est, aliquando priuilegium cõcedi certo loco pio, vel Collegio, vel Seminario adolefcentum, aut sodalitati, huc Confraternitati, quam vocant, aut toti diocesi: aliquando toti certo regno, cui subiacent multæ provincie; aliquando certo populo, aliquando certo homini priuato. Quæritur ergo quomodo de his omnibus, sit communis sententia intelligenda. Respondet, Si priuilegium est priuato homini datum, non intelligitur sublatum donec lex id abrogans sit ipsi denunciata, vel manifesta. Si verò priuilegium concessum fuerit ob certi pij loci, Seminario, vel Collegij commodum, non desinit, quousque lex id tollens, sit denunciata, vel nota Collegio, vel ijs qui ipsi præsent, & curam eius habent. Quòd si priuilegij beneficium sit in totam Diocesim, vel Provinciam collatum, non finitur, donec abrogatio sit in Metropoli denunciata, vel scita. Si priuilegium sit in totum regnum collatum, non videtur extinctum, donec eius abrogatio in his locis sit nota, quæ sunt capita prouinciarum. Appellatione denunciationis, accipimus notitiã certam, qua priuilegij abrogatio fit illi nota, cuius est priuilegium. Ex his colligitur, acta valere Procuratoris absentis, & ignorantis, donec reuocatio sit ipsi nota, Felinus in c. ex parte Decani, de rescriptis. Gloss. in c. vlt. de procura. ver. ignorarent. in 6. & colligitur ex l. si forte præses. ff. de offi. præsi. si forte præses prouincie manifestauerit, vel tutorem dederit prius quam cognouerit successorem aduenisse, eorum hæc rata. & ex l. Si mandatum. ff. manda. si mandassem tibi, vt fundum emeret. post

scripsit

scripsisse ne emeret, u. antequam scias me uenisse emissis, mandati tibi obligatus ero. Sic ibi. At procurator ad nuptias contrahendas, si reuocatus à Domino cōtraxerit, irritum est, quod facit, etiam si ignoret se esse reuocatum. l. si punitur. ff. de ritu nupti. & c. vi. de procura. in 6. Constat etiam firma acta executoris, Nuncij, vel Legati Apostolici, quouſq; certior sit factus, se esse à Pontifice reuocatum. Calderi. conf. 4. de offi. legati. Quæ item facit Vicarius donec scierit se esse reuocatum. Calderi. ibidem. Præterea colligitur, Indulgentias (quæ sunt peccatorum condonationes) non finiri, donec de earum reuocatione certiores facti sint illi, quib⁹ fuerint Pontificum beneficio concessæ, præterquam cum suspenduntur accessu anni quinquagesimi, siue vicefimi quinti, in extrau. quemadmodum. de pœni. c. remiss. inter communes.

Septimò quæritur, An nouæ constitutiones, quæ abrogant antiquas, incipiant vim, & auctoritatem habere statim atque sunt ad populum late arque promulgatæ? Quidam è iunioribus docuerunt, huiusmodi leges, quæ derogant antiquis ante iam latis, vim suam habere, quamprimum fuerit interior Principis uoluntas, qua uelit, leges à se ante iam latis nullam vim retinere: quod est dicere, legem antiquam cessare statim, ut Princeps uult eam esse abrogatam. Id inde probant illi, quòd lex neminem tenet, & alligat nisi ex uoluntate Principis, ergo quando desinit Principis uoluntas, finitur, ac desinit quoque tota vis legis. At enim longè uerius est, leges eiusmodi, quæ tollunt alias, incipere suam vim habere statim, ut sunt legitime promulgatæ. V. G. ante Concilium Tridentinum, omnis sacerdos, etiam minimè approbatus ad confessiones peccatorum audiendas, poterat more, & consuetudine excipere confessiones aliorum sacerdotum: sed in concilio Trident. sess. 23. cap. 15. de Reformatione, constitutum est, ut nullus etiam regularis possit audire confessiones secularium, etiam sacerdotum: neque ad id idoneus reputetur, nisi aut parochiale beneficium, aut ab Episcopis approbationem accipiat. Priuilegijs quibuscunque non obstantibus. Vnde si quis Sacerdos post promulgationem Concilij Tridentini, audiret confessiones peccatorum, cum non sit alioqui approbatus ad eas excipiendas, posset quidem à culpa excusari, sed absolutio esset irrita, & proinde repetenda. Item, ponamus aliquod esse peccatum, cui ex Constitutione Pontificia sit excommunicatio constituta: & deinde alia constitutione Pontificia abrogetur excommunicatio; tunc si incidat quis in id peccati, post eam censuram abrogatam excommunicatione non afficitur. Si tamen ante derogationem in peccatum incurrerat, excommunicationis vinculo tenetur, quoniam abrogatio ad excommunicationem præteritam trahi, & protendi non potest. **ROGABIS,** Quid sit dicendum, si illa excommunicatio erat Pontifici reseruata, at deinde alia Constitutione tollitur prorsus reseruatio? Respondeo, post reseruationem sublatam, excommunicationem quidem manere, sed non esse amplius reseruata. **QUÆRES** etiam, Quid dicemus, si antequam reseruatio medio tollatur, incidat quis in excommunicationem, & post reseruationem per legem re-

remota petit absolutionem, an is possit absolui quemlibet Sacerdotem approbatum ad confessiones pœnitentiæ audiendas? Quibusdam uidetur in uenerum absolui posse, quia excommunicatio nunc temporis, quando quis ad sacram peccatorum confessionem accedit, amplius reseruata non est Pontifici, licet esset ante reseruata, quando fuit peccatum admissum. Sufficit autem, si modo cum quis à peccato, & censura absoluitur, excommunicatio amplius reseruata nō sit. Alijs uerò hoc non probatur absolute, & simpliciter. Nam distinguunt in hunc modum: aut reseruatio tollitur solum in peccatis, quæ in futurum committuntur, & tunc ab excommunicatione reseruata, quæ contrahitur antequam reseruatio tollatur, nequit absolui quilibet legitimus Confessarius, quia reseruatio, inquit, nō est sublata in delictis ante commissis: aut reseruatio tollitur simpliciter etiam in delictis ante patris, & tunc quilibet Confessarius idoneus potest absolui, etiam si excommunicatio erat reseruata tempore, quo fuit delictum admissum: quoniam Constitutio, quæ reseruationem tollit, ad præterita peccata potest extendi.

Quòd si quæras ab illis, quado constitutio, quæ tollit reseruationem, ad præterita trahatur? Respondent, tunc trahi, cum constitutio sequens statuit, ne amplius excommunicatio etiā ante contracta Pontifici sit reseruata: quando uero constitutio sequens solum omittit excommunicationem reseruata, non numerans eam inter excommunicationes reseruatas, aut non numerans inter excommunicationes, ea constitutio nō trahitur, inquit, ad præterita. Exemplum ueriusque sit. Pius V. in Constitutione, publicè legi & recitari solita in die Cœnæ Dominicæ, Anathemate percussit eos, qui haberent, aut legerent libros Magorum, etiam si heretici non essent, & uoluit eam Excommunicationem esse Pontifici reseruata: postea uerò Gregorius XIII. & alij, qui successerunt Pontifices, eam Excommunicationem omiserunt nihil de ea statuentes. Hæc Constitutio Gregorij XIII. & aliorum Pontificum ad præterita non trahitur, & ideo, si quis incidat tempore Pij V. in eam Excommunicationem, non poterit absolui nunc per quemlibet approbatum Confessarium: quoniam adhuc reseruata est. Præterea, Sixtus V. Excommunicationem, tulit in eos, qui abortum aliquo modo faciendum curassent, & eam Pontifici reseruauit: sed Gregorius XIII. eam sustulit, & statuit ne amplius ea Excommunicatio, uidelicet etiam ante contracta, esset Pontifici reseruata: hæc constitutio ad præterita protenditur; ita ut ij, qui tempore Sexti V. abortum faciendum curarunt, quamuis in excommunicationem reseruata incurrerint, possint nunc post tempus Gregorij XIII. absolui ab ea per quemlibet legitimum Confessarium. **Cæterum dicendum** puro, quando unque Constitutio sequens decernit, ne excommunicatio sit amplius reseruata, potest ab ea absolui Confessarius legitimus, & idoneus: quoniam hæc constitutio, non hoc ipso trahitur ad præterita facta, sed absolutionem ab excommunicatione liberam relinquit: & statuit de absolutione futura post ipsam constitutionem, ne sit reseruata: quod perinde est ac si constitutio

diceret:

diceret : antea absoluere non poterat, nunc potes : & Confessarius qui nunc absoluit, non absoluit ab Excommunicatione referuata : & cum dicimus, casum hunc, vel illum, peccatum hoc vel illud, censuram hanc vel aliam esse referuatam, nihil aliud significare volumus, nisi absolutionem esse referuatam : ergo si cum absoluitur quis, absolutio non est referuata, certè iure, & tuta conscientia absoluitur, nec refert, quòd fuerit antea excommunicatio referuata : quoniam is, qui incidit in excommunicationem referuatam, non absoluitur tunc, cum incurrit in eam, sed absoluitur postquam excommunicatio referuata esse desijt.

*Quòd queritur, An promulgata lege, & duobus mensibus nondum elapsis, ab eius promulgatione, scientes eam promulgatam eo ipso, statim ea lege adstringantur, ante duos menses exactos, & questio proponitur de lege veniens, quæ nullum certum tempus constituit, quo incipiat populum sibi obligare. Duas video esse opiniones, Prima est communis Ciuiliis, & Canonici iuris interpretum, vt constat ex Abbate ca. 2. de Postulat. Prælatorum, & Felino in cap. Cognoscentes de Constitutionibus num. 7. Versic. secundo limita. statim omnes scientes teneri lege ante duos menses elapsos, quando lex tempus nullum constituit, quo incipiat omnes in vniuersum ciues alligare. Et in hanc sententiam citat Felinus plures vtriusque iuris doctores. Sic Gloss. in c. hoc consultiſſimo. de reb. Eccles. non alienan. in 6. verb. hactenus, & c. cum singula. de præb. in 6. verb. peruenierit. Bart. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. q. 7. Bald. Hostien. Paul. Cardin. Imola. Dominicus quos refert, & sequitur Felinus loco citato. Sic etiam Abbas in c. cognoscentes. de constitut. nu. 7. & c. 1. de postula. præla. nu. 11. Ioannes Ligna. in c. cognoscentes, de constit. Sic etiam Syluest. verbo. lex. q. 6. ad finem. Angel. lex. q. 12. Rosel. lex. nu. 7. Secunda opinio docet, quando lex nullum tempus præscribit, quo Princeps ciues incipit obstringere, scientes legem promulgatam, ea nequaquam ligari ante duorum mensium tempus exactum. Sic Antonius Butrius, Decius, & Paulus Eleazarus, & Francus quos citat, & sequitur Nauarrus in cons. 1. de constitut. n. 17. quam probat Primo. Nam ex Authentica; vt noue facte Constitutiones. §. 1. collat. 6. videtur planè deduci tempus duorum mensium definiri, & cõstitui, vt post eorum elapsum incipiant populares omnes lege teneri, & adstringi. Rursus, duorum mensium tempus, tacitè, & implicite constitui videtur, veluti induciarum tempus, quo Princeps liberos à lege ciues relinquit. Præterea, hoc duorum mensium tempus cõstitutum tacitè intelligitur, vt vno eodemque tempore omnes æqualiter incipiant lege alligari, & non hi priusquàm alij. **SI QVÆRA S,** quid si lex Principis certum tempus constituit, an scientes, ea lege teneantur ante illud tempus elapsum. Respondet proculdubio non teneri in foro conscientie. de hoc enim inter se auctores non dissident, nec dubitari potest, quin lex ante certum illud tempus populum non teneat, quia idcirco certum tempus præscribitur, vt ab eo tempore lege obligemur, non ante. Aut enim lex sic fertur, Nolumus ante duos menses hac lege subditos alligari, & hæc non obligat: Aut fertur sic, Volumus post duos menses exactos hac lege vni-*

uersos astringi : Aut sic, Volumus, vt post duos menses cuncti incipiant hac lege teneri; & siue hoc, siue illo modo ponatur, non habet vim obligandi ante certum tempus constitutum, vt docet idem Nauarrus. de consuet. cons. 1. q. 4. nu. 19. Hoc autem sciendum est, primam sententiam, quam dixi esse communem, in iudicio apud ipsos magistratus, & iudices plurimum valere : vnde in foro exteriori, vt annotauit Nauarrus, consuetudine est receptum, præsertim Romæ, vt omnes cõtra legem promulgatam, quæ nullum certum tempus constituit, scienter agentes, etiam si nondum sint duos menses elapsi à promulgatione, secundum eam iudicentur, & puniantur, nisi iustam suæ ignorantie excusationem habeant.

Ex his apparet quid sit dicendum secundum Nauarrum. in multis, quæ possunt accidere, V. G. sit lata lex, vt frumenti modius certò quodà pretio vendatur, & non maior, & in ea nullum certum, & definitum tempus præscribatur, ex quo incipiat omnes tenere, Titius sciens legem promulgatam ante elapsos duos menses, plus vèdidit frumenti modium, nimirum iusto pretio ante legem consueto, non compellitur secundum Nauarrum in foro conscientie Titius ad restituendum incrementum pretij lege taxati, quamuis in foro iudiciali compelli possit, auctoritate, & sententia Iudicis ad restituendum id, quod amplius accepit. Constat enim apud omnes, si lex certum tempus designet, ex quo legislator velit ciues teneri, non obligari ea lege etiã in iudicio, ante constitutum tempus scientes. At contra Nauarrum obijciens id, quod, in cap. Eum qui, de Regulis iuris, in sexto dicitur, eum, qui certus est, certiorari ulterius non oportet; & ex c. Cui coningat, de officio Iudicis delegati. Regula generalis elicitur: frustra expectatur euentus, cuius nullus est effectus: ergo si Titius legem promulgatam nouerit etiã ante tempus lege præscriptum, eo ipso obligatur, siquidem opus non est, vt certior fiat. Respondet ex his locis nihil sumpta argumenta concludere. Non enim in vniuersum id, quod de vno ius decernit, est ad similia trahendum. Vnde dux prædictæ iuris Regula: licet in certis quibusdam rerum euentibus locum habeat, non tamen generaliter in omnibus. Lex enim neminem adstringit, ac tenet, nisi ex voluntate legislatoris: at verò ante duos menses exactos à promulgatione non est Principis voluntas, vt Ciuitates ac populi lege teneantur. Deinde, oppones contra eundem Nauarrum, scientes promulgatam legem, & non obtemperantes, in foro iudiciali condemnantur, & puniuntur tamen contra eam fecerint ante duos menses elapsos, ergo lege promulgata, neque exactis duobus mensibus scientes ligantur. Respondet, non idem esse de foro iudiciali, quod est de foro conscientie. Urgebis: Quando forum iudiciale non ducitur solis coiectionis, quæ præsumptiones vocantur, fori quoque conscientie, cum eo oportet conuenire. Respondet, in re hæc, de qua nunc agimus, potest forum conscientie à iudiciali discrepare, tamen enim potest, vt sit in foro iudiciali mos introductus puniendi scientes: quam cõsuetudinem possunt iudices tuta conscientia retinere. Item, fieri potest, vt in foro iudiciali Magistratus, & Iudices primam opinionem sequantur, quæ cum sit communi

Ciuis, & Canonici iuris interpretum consensione comprobata, tunc in iudicio seruatur: & contra eiusmodi legem facientes, quamuis non delinquant, nihilominus poenae legis subijciuntur, quia huic periculo, & damno, sese obiecerunt. Profecto licet admodum probabilis sit opinio secunda, quam est Nauarrus sequutus: verior tamen prima opinio videtur, quae communi omnium consensu recepta est: nam si Princeps legem condit, & publice promulget, & nullum tempus certum constituit, ex quo velit ut incipiat obligare, eo ipso velle videtur, ut simpliciter, & statim facientes teneat ac liget. Si dicas, cur igitur duorum mensium spatium datur. Respondeo, ut toto eo temporis spatio iudices ignorantium excusationem, ut probabilem, & iustam accipere possint. Si roges, an opinionem secundam tuta conscientia sequi possimus. Respondeo, quamuis prima opinio in foro iudiciali sit amplectenda, in foro tamen interiori tuta conscientia secunda teneri potest: nam Imola in capitulo secundo de consuetudine, & Franchus super d. ita in sexto, n. 11. aiunt, eam etiam secundum iura posse defendi.

Nono quaeritur, An lex afficiat ignorantes post tempus elapsum ab eius promulgatione? Abbas in capitulo cognoscens, de constitutionibus nu. 6. docet legem non affici ignorantes. Sic etiam Felinus. Idem tradit Glossa, in eo loco: immo haec est communis vtriusque iuris doctorum sententia. Sotus & quidam iuniores ipsum secuti, reprehendunt iurisperitos, eo quod asserant post tempus promulgationis exactum legibus non teneri ignorantes: Ipsi vero contra censent ignorantes obstringi, & alligari, quia propter ignorantiam excusantur a culpa, ergo etiam lege tenebantur. alioqui enim si non erant lege adstricti, non est, cur excusari dicantur.

Ceterum nihil est, quod in hac parte iurisperitos reprehendi merito queant: non enim aiunt ignorantes, non ligari legibus, sed, non affici, quod est diuersum.

Animaduertendum est, legibus tria contineri: Primum quidem lex obstringit conscientiam: ita ut lege ipsa compellatur quisque ad parendum ei, & seruandam eam: & legis contemptor, sit secundum conscientiam reus violatae legis. Secundo, Lex poenam irrogat delinquentibus. Tertio, solet lex actus aliter factos rescindere. Quod attinet ad primum, Ignorantes legem bona fide, in foro conscientiae liberi sunt a culpa; quod si ignorantia fuerit affectata vel crassa, quam vocant, in foro quidem conscientiae contra legem facientes iustam excusationem non habent, in foro vero exteriori datur actio, quoniam admittitur probatio, & exceptio ignorantiae, ut docet Abbas in capitulo cognoscens de Constitutionibus nu. 9. Quod attinet ad poenam legibus constitutam, ignorantes bona fide, & probabiliter liberi sunt, & immunes a poena: nam propter culpam poena quis afficitur: ergo qui culpa caret, poenam sustinere non cogitur. Si vero ignorantia sit crassa, poena legis afficitur in foro iudiciali, qui contra legem delinquit: si autem ignorantia orta sit ex culpa leui, vel leuissima, in eo foro violator legis arbitrio iudicis, non autem poena legis ordinaria puniatur. Quod ad tertium legis actum pertinet, a-

nimaduertere oportet, inter Canonici, & Ciuili iuris interpretes, quaestionem esse, an cum lex iure ipso rescindit, quod fuerit contra eam factum, sit poena, an potius damnum. Mihi certe probatur id, quod docet Abbas, non esse proprie poenam, sed damnum, ut proinde mirum non sit, si quis legem etiam ignorans, & contra eam faciens, huiusmodi damnum incurrat: quare elapso tempore promulgatae legis, ignorantes, quum eorum ignorantia est bona fide probabilis, & iusta, excusantur quidem a peccato, & poena legis, si qua tamen fecerint, contra legem ea rescindentem, irrita sunt etiam secundum conscientiam. Clarebit exemplo quod dicimus: Sit lex praescribens, non valere certum quendam contractum post duos menses ab eius promulgatione: tunc si Titius contractum ea lege interdictum inierit, bona fide per ignorantiam, liber est a culpa, & a poena, irritus tamen & inanis erit contra eam legem initus contractus, & in foro conscientiae si quid lucri sibi acquisierit ex eo contractu, restituere omnino debet.

Cap. III.

An oporteat legem usu recipi, ut ea omnes teneantur.

Questio est inter Theologos, An lex promulgata, si moribus videntur recepta non fuerit, ciues teneat? Haec quaestionem tractauerunt Pontificij iuris doctores, praesertim Felinus, cap. 1. de Treuga, & Pace, cap. In istis, dist. 4. quaestionem autem mouet, quia non videtur ad vim legis necessarium, ut vti recipiatur: nam populus condendi leges, auctoritatem non habet, quando est Principi subiectus, in quem suam, quam habebat, transtulerit potestatem: ergo si Princeps ad populum legem aliquam ferat, eo ipso eum sibi obstringit, & obligat, & proinde peccat populus ea lege non vtens. Rursus, Princeps promulgata semel lege, iuste potest populum adigere ad legis obseruationem, & iure etiam in eos animaduertere, qui legem perfringunt: ergo populus lege non vtens delinquit: alioqui enim ex vtraque parte tum populi, tum Principis iustum bellum esset, quod fieri nequit. Si enim Princeps iure legem constituit, promulgat, & compellit ad obseruationem eius, ac punit delinquentes, sequitur, ut Populus ius non habeat contra legem faciendi.

Nihilominus communis est Canonici, & Ciuili iuris interpretum opinio, ut testantur Abbas, & Felinus, cap. 1. de Treuga, & Pace, legem vti non receptam vi carere, quamuis sit auctoritate Principis constituta, & legitime promulgata: quae sententia, & iuri canonico, & Ciuili est consentanea. Nam in cap. In istis, dist. 4. perspicue Gratianus ait: leges institui cum promulgantur: approbantur, cum moribus videntur recipiuntur. Hoc idem docent ibi Archidiaconus, Dominicus, Praepositus, & Turrecremata: idem tradunt cap. 1. de Treuga, & Pace, Innocentius, Hostiensis, Ioan. Andreas. Item, in l. de quibus, ff. de legibus dicitur: Nam cum ipse leges nulla ex alia causa non teneant, quam quod iudicio populi receptae sunt: Et paulo inferius: Illud receptum est, quod leges non solum iussu legislatoris, sed etiam tacito consensu hominum,

per de